

EDASI^{.ORG}

Teisipäev, 26. november 2024

INNUSTAV JA HARIV AJAKIRI

Kaja Kann / 26. nov. 2024 / Teater

Arvustus. Kaja Kann: mõistuse kurbus kui rabe klaas. “Leviaatan”

Leviaatan. Foto: Herkko Labi

“Lavastus on tempokas, lavastaja juhhib meid kindla käega mööda enda loodud labürinti. Kui pärast pikka eksirännakut pörkad taas seinaga kokku, siis lahendab Lagle olukorra huumoriga. Absurditaju on hea ka näitlejatel, kes oskuslikult esitavad subjekte, kel on ainult teatud võimalused olukordadele reageerida.” Kaja Kann läheb vaala kõhtu.

Lavastus. “Leviaatan”. Lavastaja Lauri Lagle, dramaturg Eero Epner, kunstnik Laura Pählapuu. Lava teostus Tehniline Direktor™ (Arvi Anderson, Eva Mahhov, Mihkel Lember, Tõnu Narro). Helilooja Jakob Juhkam, valguskunstnik Siim Reispass, koreograaf Tiina Mölder, trikimeister Enar Tarmo. Laval Marika Vaarik, Eva Koldits, Jörgen Liik, Simeoni Sundja ja Sander Roosimägi. Esietendus 23. novembril.

Külmas ja kõledas Krulli kvartali tehasehoones esietendunud Lauri Lagle uuslavastus “Leviaatan” ühendab Herman Melville’i romaani “Moby Dick”, Anton Tšehhovi näidendi “Kirsiaed” ja vaala kõhus olnud Joona loo Vanast Testamendist. Aga eelkõige on lavastus vildakas, vastik, kõverik, vilets, loomalik ja lühike (veidi üle kolme tunni), nagu inimese elugi. Tegelikult ma ei tea, millest lavastus rääkis, vaatamata saalis valitsenud kõledale külmale tegi Lagle seda, mida ta ikka teeb, ja teeb väga hästi – mängib vaataja tajudega. Hoides meid pidevalt pingel all, kuulutades hirmsat ohtu, mis on juba siin, meie kõigi kohal. Ei meie ega näitlejad kõnni põrgu serval, me olemegi kohal. Läbivalt korratud meieisapalve ei anna lootust ega lunastust, pigem kinnistab meie jõuetut olemist siin maamunal, mis pole midagi muud kui põrgu ise.

“Mida sa loed?” –

“Nagu meremehed ikka, filosoofiat.

Kõigest ja mitte millestki.

Laia pintsliga üle välja.

Polkast rokini.”

(Marika Vaariku üks tegelaskujudest, meremees, lavastuses)

Olin korraldanud endale teatrinädalavahetuse, eelmisel öhtul vaadanud Delfi ja Von Krahli Teatri poliitilist lavastust “Kindlates kätes. Missa Reformierakonnast” ja järgmisel otsa Ekspeditsiooni “Leviaatani”. Mõlema dramaturgiks Eero Epner. Suurepärane kompositsioon. Kui missa pidanuks olema poliitiline, paljastama võimuiha rõvedamad salasopid, avalikustama kõik kavalad võimumängud ja näitama meile, valijatele, peeglit, siis tegelikult oli tegemist lihtsalt firmapeoga, kus soojas toas mõnusalt naeru pugistada, üksteisele õlale patsutada ja ohvrisöömaaaja kaudu oma elu suursugusust edasi pühitseda. Koju jõudes olin vihast punane, solvatud ja reedetud. Täpselt nii juhtub, kui erarahaga hakatakse kunsti tegema. Lavastus ületas uudiskünnise, täpselt see, millest puhas kunst pidevalt puudust tunneb, olgu peale, teeme siis veidi räpasemalt.

Juba esimestel “Leviaatani” minutitel sain aru, et tehakse täpselt sama etendust, mida eile nägin. Tehakse teatrikunsti keeles, uuristatakse käike vaataja naha alla, ei näidata peeglit, pigem ergastatakse meeled ja lubatakse kogeda võimu mõju meie isikule. Isegi palveline struktuur sarnanes. See hiiglaslik koletis võib olla Reformierakond, aga võib olla ka igasugune riik, kus teostatakse võimu. Võim püsib hirmu tõttu tundmatuse ees. Filosoof Thomas Hobbes on raamatus “Leviaatan” sõnastanud inimeste loomuliku seisundi kui kõigi sõja kõigi vastu, mis baseerub lõputul ahnusel, väites, et kui inimesel hetkel midagi pole, siis varsti võib ju olla. Kas ei kõla see mitte sarnaselt Reformierakonna valijate sisemonoloogina? Siim Kallas võis ju olla paljulugunud intelligentne poliitiline mõtleja, kuid järgmised juhid oskavad poliitfilosoofiat päris elus, päris inimeste peal, oskuslikult ära kasutada. Ähvardades ja hirmutades pidevalt sõjaohuga on võimalik inimesi kontrolli all hoida ja saavutatud võimu jätkuvalt edasi teostada. Hirmus elavad inimesed ei ole vabad inimesed.

Lagle lavastuse inimesel on pidev ärevusfoon ja nende ülim vabadus on osaleda sea kutsumise võistlusel, kus auhinnaks brošüür. Mõistuse kurbus kui rabe klaas tekitab pidevalt küsimuse, kas inimene on midagi enam kui loom. Ja mina küsin seda enam võimurite ja palju vähem alamate kohta. Lagle inimesed on võimurid, olgu siis ahnuses, hirmus või isiklikus kättemaksus, segaduses sumpavad loomalikud tüübid.

Lavastus on tempokas, lavastaja juhib meid kindla käega mööda enda loodud labürinti. Kui pärast pikka eksirännakut pörkad taas seinaga kokku, siis lahendab Lagle olukorra huumoriga. Absurditaju on hea ka näitlejatel, kes oskuslikult esitavad subjekte, kel on ainult teatud võimalused olukordadele reageerida. Ja nad reageerivad, täiesti tõsiselt reageerivad, üks lollimalt kui teine.

Loomuomast loomallikkust rõhutab ka Jakob Juhkami muusikaline kujundus. Taotavad trummid ja plekid hoiavad rütmi, harmoonium loob meloodia kaudu ruumi, aga inimehääled ja kõnemaneeerid algavad või lõpevad erinevate korinate ja hüüetega ning sisendavad metsikust. Tahaksin öelda, et tegu on omal moel orkestreeritud muusikaliga, kus näitleja hakkab häälitsema, sest teisiti lihtsalt ei saa. Sama läbiv tihedus ja “sest teisiti ei saa” olemus on ka näitlejate liikumiskeeles. Hiiglaslikust mäest üles või alla ronides sulavad kehad lavakujundusega üheks.

Viimaseks pean osutama ka Enar Tarmo ja Andres Mirme loodud tsirkusetrikkidele, mida on lavastuses kasutatud ohtralt. Üle pika aja nägin etendust, kus trikid ja efektid on ka päriselt põhjendatud ja läbini idee teenistuses. Tavaliselt kasutab teater tantsu või tsirkust lõbusaks vahepalaks. Seekord mitte. Lõbu pärast ei ole seal midagi. Need kannavad lugu ja tekitavad vaatajale täpselt timmitud mõju. Krulli kvartali kolossaalne tehasehoone annab selleks ka soodsa võimaluse. Ruum on kõrge ja ruum on avar, siia annab kogu maailma sisse ehitada. Siin on jõed ja järved, siin mered ja mandrid, ainult inimest, seda va looduse krooni ei ole.

Avan Edasi suvalisest kohast
ja saan, mida ei otsinud.
Elus on olulisi avastusi,
mida ise ei teaks endale lubada.
Edasi on ka minu mõte.
— Kristjan Port —

EDASI.ORG

Tee Edasi ka enda mõtteks. Hakka tellijaks!

Kaja Kann

aja Kann on kaasaegse tantsu koreograaf, tantsija ja treener, ZUGA ühendatud tantsijate ning OMATSirkuse üks asutajaid. Tegutseb üha enam ka kultuuriajakirjanikuna ja kirjanikuna. Tema teine raamat “Tänavatüdruk” (2020) pälvis Tallinna Ülikooli kirjanduspreemiate jagamisel eripreemia. Loe artikleid (59)